

AO

ACTUELE ONDERWERPEN

Symposium

Emmeloord
gem. Noordoostpolder

Nieuwe wegen naar een gezonde leefomgeving

V.O.F.

Samenwerkingsverband

Deze uitgave is in samenwerking met AO (buiten de AO reeks om) uitgebracht

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) brengt in de AO-reeks publicaties van deskundige auteurs en heeft als doel hoogwaardige, exclusieve informatie op een objectieve en toegankelijke wijze voor een breed publiek te ontsluiten.

Uitgave:
Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) BV
Pascallaan 71, 8218 NJ Lelystad

Telefoon: 0320 - 286962
Fax: 0320 - 286985
E-mail: info@actueleonderwerpen.nl
Internet: www.actueleonderwerpen.nl

Uitgever:
Drs. Meine Broomhaar

Manager:
ing. Ronald Buitenhuis

Vormgeving:
Alex Rimini

Productie:
Karmac Drukkerij BV

Opdrachtgever:
VOF Samenwerkingsverband

AO heeft al het mogelijke gedaan om de eigenaars van de reproductierechten op te sporen en verontschuldigt zich voor elke onopzettelijke weglating en zou in zulke gevallen graag in toekomstige uitgaven een vermelding opnemen.

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V.

Al sinds 1936 biedt Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V. een verrassende, objectieve én informatieve kijk op de actualiteit. Elke 14 dagen een compact boekje, geschreven door experts. Voor een ieder met een brede interesse.

Heeft u, uw partner of hebben uw kinderen een brede interesse? En wilt u ook elke twee weken worden verast met een boeiend en actueel onderwerp? Word dan nu lid van de Actuele Onderwerpen reeks! Of bestel via onze website een uitgave naar keuze.

Word abonnee en ontvang elke 14 dagen een AO.
Kijk op onze (vernieuwde) website:
www.actueleonderwerpen.nl
Of bel: 0320-286962

Bestellen

Bestellen kan via onze website, of door overmaking van het te betalen bedrag op girorekening 7577464 of bankrekening 68.06.13.730 en vanuit België via een postcheque 000-1741911-82, t.n.v. AO BV Lelystad, o.v.v. naam, adres, woonplaats, (land) en editienummer.
Losse nummers € 3,25
Verzamelbanden € 3,50
Verzendkosten bedragen € 2,50 per zending

Abonnementen

Deelabonnement, 5 boekjes van één thema €12,50
Abonnement voor de Benelux per jaar € 54
Abonnement per half jaar € 32
Jubileumabonnement per 2,5 jaar € 112
Abonnement buitenland per jaar € 89
Bij automatische incasso geldt een korting van € 2,50 op de abonnementsprijzen.

www.actueleonderwerpen.nl

Redactie en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

© 2005 AO (Actuele Onderwerpen) BV

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	4
Praatpapier	7
Programma	10
Symposium verslag	12

Inleiding

Wonen heeft alles te maken met veiligheid, met geborgenheid. Dat is al zo lang als de mensheid bestaat. De plek waar de woning staat, is afhankelijk van de bereikbaarheid van de werkplek, want werken is noodzakelijk om de consumptiebehoefte te bevredigen. Men streeft ernaar de woon-werkafstand te beperken. Hoewel dit een must blijft is deze factor echter veelal ondergeschikt aan de eerstgenoemde.

Er is nog een factor die beide voorgaande versterkt.

Dat is het feit dat de mens een sociaal wezen is.

Alleen kunnen wij ons niet handhaven. Van elkaar leren we.

Samen kunnen we meer en verdelen wij de taken.

De angsten van de mens komen voort uit natuurverschijnselen, planten- en dierenwereld en niet te vergeten de medemens. Die wordt, mede gezien de onvoorspelbaarheid van zijn gedrag, als de grootste bedreiging ervaren.

Een mens voelt zich daarom het meest op zijn gemak in een overzichtelijke groep van bekenden, waar door de afspraken en ervaringen de onvoorspelbaarheid in gedrag sterk verminderd wordt.

Dat laatste versterkt het veiligheidsgevoel en de geborgenheid.

Vanuit de behoefte aan meer veiligheid zijn in de loop van de menselijke geschiedenis versterkte dorpen en ommuurde steden ontstaan. Desondanks zijn er altijd zeer veel mensen, uit economische noodzaak en/of uit angst voor de grote stedelijke samenlevingen, buiten de steden blijven wonen.

Sinds de uitvinding van het buskruit boden de versterkte steden echter steeds minder bescherming tegen aanvallen van buitenaf en verdwenen geleidelijk de grachten, wallen en muren.

Aan het eind van de negentiende eeuw beleefden de steden, als gevolg van de mechanisatie, een nieuwe stormachtige ontwikkeling en ontstonden er vanuit dorpen nieuwe grote stedelijke gemeenschappen. Zo zijn steden als Eindhoven, Enschede, Hengelo, Hilversum, Velzen, enz., ontstaan.

De oorzaak daarvan was de industrialisatie en de noodzaak van een korte woon-werkafstand.

De fabrieken boden een hoger loon en de bevolking van het landelijke gebied en de dorpen trokken massaal naar de industriegebieden.

In het begin zorgden de fabriekseigenaren en wat later de woningbouwverenigingen voor huisvesting in de directe omgeving van de fabrieken en gingen de fabrieksarbeiders in grote massa's te voet naar hun werk. Dat was de grote trend in het eerste driekwart deel van de twintigste eeuw. Deze trend werd in de tweede helft van

die eeuw nog versterkt door de mechanisatie binnen de agrarische sector. De urbanisatie en de ontvolking van het boerenland waren een feit.

Een zelfde trend is momenteel aanwijsbaar in delen van Azië, zoals India, Pakistan en vooral China, Afrika en Zuid-Amerika, waar binnen enkele tientallen jaren tijd miljoenensteden zijn ontstaan.

In Noord-Amerika en West-Europa is er in de laatste decennia echter een tegenovergestelde trend ontstaan.

Ook dat heeft weer te maken met het oeroude menselijke verlangen naar veiligheid en de bereikbaarheid van de werkplek. Grote steden brengen nu eenmaal meer onveiligheid met zich mee (de onderwereld bijvoorbeeld kan eenvoudiger in de massa onderduiken) dan kleinere woongemeenschappen. In die omgeving kent men elkaar en herkent men elkaar beter, wat het veiligheidsgevoel sterk ten goede komt.

De bereikbaarheid van de werkplek is door het algemene autobezit en de betaalbaarheid van het openbaar vervoer geen reden meer om in de directe omgeving van de werkplek te gaan wonen. Vele stadsbewoners verlaten daarom de grote stad.

Die trend wordt weer versterkt door de dichte populatie binnen de stad, die het gevoel van onveiligheid versterkt, terwijl de ruimte buiten de stad als een verademing wordt ervaren.

Die trek uit de grote stad gaat voorbij aan drie groepen bewoners. Dat zijn allereerst de mensen die aan de economische onderkant van de gemeenschap leven. Voor hen is de bereikbaarheid sterk afhankelijk van de afstand van de woning naar de werkplek. Zij kunnen zich niet veroorloven buiten de stad te gaan wonen.

De tweede groep zijn de immigranten. Ook voor hen is een korte woon-werkafstand vaak zeer essentieel.

De immigranten prefereren de grote stad ook boven kleinere gemeenschappen, omdat zij er meer kans hebben mensen uit hun eigen milieu te ontmoeten. Men gaat bij elkaar wonen, omdat cultuurgelijkheid in de directe omgeving de herkenbaarheid van mensen vergroot en dus meer veiligheidsgevoel genereert.

De tweede en derde generatie van die immigranten verlaten, mits dat financieel haalbaar is, met graagte hun buurt, omdat op den duur de cultuurdwang binnen de eigen groep eerder beangstigt dan als bevrijdend ervaren wordt.

De derde groep bestaat uit personen, die cultuurgedwongen in de grote stad blijven en de onveiligheid op de koop toenemen. Er is immers altijd een groot verschil tussen de cultuurbeleving van de

stadsmens en die van de dorpsbewoners geweest. Binnen de dorpsgemeenschappen is er meer sprake van een actieve deelname aan de cultuur, terwijl er in de grote stad veel meer gelegenheid is voor een passieve beleving van de cultuur. Dit fenomeen komt voor bij alle culturen en onder alle volken.

De wijze van wonen heeft dus alles te maken met het gevoel van veiligheid, met de bereikbaarheid van de werkplek en in zekere mate met de cultuurbeleving. In de westerse cultuur zijn er nog meer woonontwikkelingen gaande, die allemaal te maken hebben met de groei van de welvaart en de bereikbaarheid van de werkplek. Die ontwikkelingen zijn echter voorbehouden aan die groepen die het meest van de welvaartsgroei profiteren. Twee trends zijn daarbij aanwijsbaar.

De eerste trend is de vraag naar een groter wooncomfort. Dat begon al in de vorige eeuw met de steeds hogere eisen die werden gesteld aan een badkamer. Deze is immers in de loop van de tijd steeds luxueuzer geworden. Hetzelfde geldt voor de inrichting van een keuken.

Naast de wens naar meer luxe wordt de vraag naar meer woonruimte en privacy steeds groter. Dat culmineert in de vraag naar solitaire woningen en grotere tuinen. Deze wens is niet te verenigen zijn met de mogelijkheden van de binnensteden.

De tweede trend is de tweede woning. Ook dat is niets nieuws. Al in de verre oudheid, maar ook in onze Gouden Eeuw, waren er een aantal welgestelden die zich met graagte een tweede woning permitteerde.

In de laatste halve eeuw zijn er veel nieuwe welgestelde bijgekomen. Hun aantal blijft doorgroeien en daarmee het bezit van een tweede woning in een niet-stedelijke omgeving. Die trend heeft zeer zeker te maken met de bereikbaarheid van de werkplek.

Door het steeds meer vastlopen van het woon-werkverkeer zal men langzaam maar zeker gaan kiezen voor het beperkt houden van de woon-werk-afstand, terwijl men in het vrije weekend naar zijn tweede woning vertrekt en met een zucht van verlichting de grote stad verlaat. Een grote vraag daarbij is, hoe de mogelijkheden voor thuiswerk zich in de toekomst zullen ontwikkelen.

Zou dat op grote schaal tot de mogelijkheden gaan behoren, dan zal de trek vanuit de steden nog grotere vormen gaan aannemen. En dat alles op basis van het veiligheidsgevoel en de bereikbaarheid van de werkplek.

Praatpapier

Nieuwe wegen naar een gezonde leefomgeving

Bij deze discussie gaan we er nog steeds vanuit dat de Flevolandse bevolking in 2050 uitgegroeid is tot 1 miljoen inwoners. Dat uitgangspunt vindt zijn onderbouwing in het navolgende:

- De verstedelijking in ons land heeft, als gevolg van de steeds verdergaande concentratie van de werkgelegenheid, vooral plaats gevonden in de Randstad.
- Door de steeds maar groeiende ruimtebehoefte per inwoner voor wonen, werken en recreëren, is de beschikbare ruimte binnen de Randstad beperkt geworden. Dat geldt in mindere mate eveneens voor de regio Kampen-Zwolle-Apeldoorn-Arnhem-Nijmegen.
- Ook de middengroepen van allochtone afkomst zullen de beslotenheid van hun hoogstedelijke samenlevingsverbanden verlaten en zich elders gaan vestigen, waarvan velen in Flevoland.

Als we de huidige Flevolandse samenleving willen omschrijven, dan moeten wij opmerken dat er sprake is van een scherpe tweedeling. Het overgrote deel van de inwoners woont in de steden Almere en Lelystad. Opmerkelijk daarbij is dat er in beide steden weinig of geen binding bestaat met de omliggende 'buiten'ruimte. Men staat als het ware met de rug naar de rest van de provincie. Dat gaat zelfs zo ver dat men voor buitenstedelijke recreatievormen de provincie verlaat. Er zijn daardoor twee afzonderlijke werelden ontstaan: De twee steden en de rest van de provincie. Dat geldt zeker ook omgekeerd. De agrarische sector, maar ook de andere vier gemeenten, voelen zich nauwelijks betrokken bij het gebeuren in beide steden.

Tot op heden heeft een belangrijk deel van de 'overloop' vanuit het noordelijk deel van de Randstad een plek gevonden in onze polders. De polder 'Zuid-Flevoland' heeft daarvan het overgrote deel opgevangen, waarbij opgemerkt dient te worden dat die nieuwe bewoners vooral afkomstig waren uit de middengroepen van de samenleving. Dat werd onder andere veroorzaakt door drie factoren.

- Er was, in tegenstelling tot Amsterdam en 't Gooi, in beide Flevolandse steden, voldoende direct beschikbare woonruimte.
- Flevoland bood een aantrekkelijke woonomgeving. Ruimte, groen en een schoon en nieuw leefklimaat.

- De afstand tot de werkplek, die vooral in de Noordelijke Randstad gelegen was, was voor de middengroepen zowel fysiek als financieel overbrugbaar.

Die laatste factor was en is voor de maatschappelijke onder- en bovenlaag minder belangrijk. Voor de bovenlaag is de grens van de fysieke en financiële bereikbaarheid verder gelegen terwijl die bovenlaag eveneens in staat is de lekkerste krenten uit de stedelijke woon'pap' te pikken. Voor de stedelijke onderlaag zijn er buiten de onbereikbaarheid nog een tweetal redenen om zich niet in Flevoland te vestigen:

- In de eerste plaats zijn dat de woonlasten, die op het 'Oude land' veel lager zijn.
- Vervolgens leeft de onderlaag in milieus, die in Flevoland bijna niet beschikbaar zijn. Dat is een gegevenheid, die veel te vaak over het hoofd gezien wordt. De volkswijken in de oude steden vormen sociale, maar ook economische eenheden waarbinnen de onderlaag zich financieel en mentaal kan handhaven.

Bij zijn verdere ontwikkeling heeft Flevoland te maken met drie uitdagingen:

- De bereikbaarheid van de Randstad zal in de komende vijftien jaar steeds meer onder druk komen te staan, waardoor de bevolkingsdruk vanuit het westen en het zuiden zal afnemen.
- De herstructurering van de agrarische sector in Flevoland zal zeker ook nog twee decennia vergen.
- De huidige regering heeft aan de provincies en de gemeenten de mogelijkheid geboden om een eigen woonbeleid te ontwikkelen, waarbij de scheiding tussen stad en platteland doorbroken mag worden.

Flevoland krijgt in de periode tot 2020 dus de gelegenheid om zich, uitgaande van de bestaande situatie, te ontwikkelen tot een meer geïntegreerd en harmonieus woon- en leefgebied, zodat er een gezonde basis ontstaat waarop de verdere ontwikkeling van Flevoland gestalte kan krijgen.

De periode tot 2050 zullen we dus moeten onderverdelen in twee tijdvakken, namelijk de periode tot 2020 en die van 2020 tot 2050, waarbij vooral de eerste van essentieel belang zal zijn. Als we ons daarbij concentreren op samenlevingsverbanden, dan komen wij tot de volgende vragen:

- In welk opzicht zal onze samenleving in de komende decennia

gaan veranderen:

Gaat vergrijzing zich verder doorzetten (met name in de Noordoostpolder en Oost Flevoland)?

Hoe zal de bevolkingssamenstelling in de steden Almere en Lelystad zich gaan ontwikkelen?

Trekken de jongeren weg of kunnen we aan de nieuwe generaties voldoende mogelijkheden bieden om in Flevoland te blijven, cq naar Flevoland te komen?

- Zijn er in onze westerse wereld tendensen waarneembaar die wijzen naar een verandering in de woonbehoeften van mensen?
- Zijn er tendensen, die wijzen op een andere relatie tussen stad en platteland?
- Is het zinvol gebruikt te maken van de geboden mogelijkheid om de woonfunctie van het platteland te versterken?
- Wat zal de relatie moeten worden tussen wonen, werken en recreëren?
- In de Noordoostpolder zijn vanaf de inrichting van dat gebied kleine woongemeenschappen gecreëerd rond een centrale voorzieningstad Emmeloord. Heeft het zin deze opzet te versterken en wat zijn de mogelijkheden om dat doel te bereiken.
- Zouden kleine woongemeenschappen ook in de Flevopolders een kans moeten krijgen en welke voorwaarden moeten daarbij gesteld worden?
- Zowel Almere als Lelystad hebben een suburbaan karakter. Moet dat gehandhaafd blijven of zal er in die steden meer ruim te geboden moeten worden aan (hoog)stedelijke woonmilieus?
- Wat zal er in 2020 gerealiseerd moeten zijn, om met vertrouwen de periode tot 2050 binnen te gaan?

Programma

Symposium Nieuwe wegen naar een gezonde leefomgeving

Datum : 13 december 2004
 Plaats : Emmeloord
 Locatie : Gemeentehuis

Middagprogramma:

- 14.30 uur Ontvangst deelnemers middagprogramma
 14.45 uur **Opening Symposium** (raadszaal) door Jos Joosen, voorzitter V.O.F.
 14.50 uur **Welkomstwoord** door de burgemeester van de gemeente NOP,
 mr. W.L.F.C. Ridder van Rappard
- 14.55 uur **Toekomstperspectief:** inleiding wordt verzorgd door Jos Joosen
 15.25 uur **1e discussieronde**
zaal 1	Integratie stad en land	Dr. Leo van den Berg van de Univ. van Wageningen
zaal 2	Stedelijke milieus	Dr. Martin Dijst van de Universiteit van Utrecht.
zaal 3	Projectontwikkeling	Martin van Dolderen van Rabo-
vastgoed
zaal 4	Locale werkgroep NOP:	Locale problemen en ideeën
- 16.35 uur korte pauze met gelegenheid om te genieten van een kopje koffie of thee.
 16.50 uur **2e discussieronde**
zaal 1	Integratie stad en land	Dr. Leo van den Berg van de Univ. van Wageningen
zaal 2	Stedelijke milieus	Dr. Martin van Dijst van de Universiteit van Utrecht
zaal 3	Projectontwikkeling	Martin van Dolderen van Rabo-
vastgoed
zaal 4	Locale werkgroep NOP	Locale problemen en ideeën
- 18.00 uur **Afsluiting middagprogramma in de raadszaal**
 18.30 - pauze: broodjes, koffie, thee en wat warmes voor de deelnemers aan
 19.30 uur zowel het middag- als het avondprogramma

Avondprogramma: (Raadszaal, Gemeentehuis)

- 19.30 uur Ontvangst deelnemers avondprogramma
 20.00 uur **Opening avondprogramma**
- Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen
 daarna wordt de avond geleid door: Sietske van Oogen, bestuurslid V.O.F.

20.05 uur	Wonen in Flevoland	Dhr. ir. Wubbo de Raad, Gedep. Flevoland
20.20 uur	Korte terugblik op middagdiscussies	door de inleiders
20.50 uur	Inleiding en reactie op de middagdiscussie	prof.dr.ir. Luc Boelens, Urban Unlimited en UvU
21.20 uur	Zaaldiscussie met panel	o.l.v. Sietske van Oogen
21.55 uur	Afronding discussie	Sietske van Oogen
22.00 uur	Afsluiting symposium	Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen

waarna een half uur napraten onder het genot van een drankje.

Symposium

NoordOostpolder

Burgemeester mr. W.L.F.C. ridder
van Rappard heet ons welkom

Op maandag 13 december 2004 was Noordoostpolder aan de beurt en het onderwerp was: "Nieuwe wegen naar een gezonde leefomgeving.

Gezonde leefomgeving

De combinatie van dit onderwerp met Noordoostpolder was bepaald niet zonder reden. Bij de inrichting van de Noordoostpolder ging ook de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP) uit van dit thema. Een gezonde leefomgeving. De Noordoostpolder had vanaf de eerste opzet de bestemming landbouw meegekregen. Dat wil zeggen, dat het gebied voor het grootste deel opgedeeld werd in kavels ten behoeve van de landbouwbedrijven. In het midden van het gebied kwam het meer stedelijk woon- en dienstencentrum Emmeloord, met daarom-

heen een ring van kleine dorpsgemeenschappen, die hun bestaansrecht ontleenden aan de landbouw. Door de mechanisatie en de schaalvergroting bij die landbouw, maar ook bij de dienstverlening, kwam de gerichtheid op de landbouw onder druk te staan, waardoor de economische basis van de dorpen voor een groot deel weg viel. En dat niet alleen voor de dorpen. Ook Emmeloord zoekt naar nieuwe economische impulsen. (Die onderwerpen kwamen vanzelfsprekend tijdens de discussies binnen de lokale werkgroep intensief aan bod) Nu echter de woonwensen van de stedeling sterk veranderen en landelijk wonen weer in is, lijkt de vraag gerechtvaardigd of het concept van dorpsgemeenschappen zoals in de Noordoostpolder een nieuwe en betere toekomst tegemoet gaat. En dat niet alleen in de Noordoostpolder, maar ook in de rest van Flevoland en Nederland. Men denkt daarbij vooral aan de recreatiesector en aan de vraag naar tweede woningen, terwijl de groep van gepensioneerden eveneens zoekt andere woonvormen.

Omdat deze ontwikkelingen bij dit symposium besproken werden, is het niet zo vreemd dat het in Emmeloord gehouden werd. Voor het symposium werden vier deskundigen op het terrein van de volkshuisvesting uitgenodigd en wel de heren Leo van den Berg, Martin van Dijst en Martin van Dolderen, die een inleiding zouden geven respectievelijk over de onderwerpen 'Integratie stad en land', 'Stedelijke milieus' en 'Projectontwikkeling bij de woningbouw', terwijl Luc Boelens deze onderwerpen tijdens de avondbijeenkomst tot een eenheid zou smeden.

Toekomstperspectief

Na de opening van het symposium door de voorzitter van het samenwerkingsverband en het welkomstwoord door de burgemeester van Noordoostpolder mr.

W.L.F.C. Ridder van Rappard, gaf de heer Jos Joosen een inleiding onder de titel: "Wonen, woonvormen en samenleven".

De leefomgeving, zo stelde hij, is een veelomvattend en complex begrip. Zij omvat alle aspecten van wonen, werken en recreëren en van de locaties waar die activiteiten plaatsvinden. Een gezonde leefomgeving voldoet aan bepaalde kwaliteitseisen ten aanzien van die aspecten. De kwaliteit van de leefomgeving en dus de leefbaarheid wordt in de moderne maatschappij vaak bedreigd, permanent of incidenteel. Men kan bijvoorbeeld denken aan het lawaai van een snelweg, de stank van een fabriek, de onveiligheid in het verkeer en het ontbreken van speelruimte voor de kinderen, te kleine en/of te gehorige woningen, de afwezigheid van groen in een woonlocatie en de criminaliteit. De leefomgeving als begrip raakt vrijwel aan alles. Men kan daarbij onderscheiden tussen het platteland en de steden die elke omvang kunnen hebben. De groei van de bevolking zoals die zich in Flevoland voordoet stelt aparte eisen aan een samenleving.

In de leefomgeving is steeds de spanning aanwezig tussen kwantiteit en kwaliteit en de mogelijkheden die door de fysieke ruimte en de beschikbare geldmiddelen worden geboden. Er zijn diverse mogelijkheden om naar de toekomst te kijken. Men kan met verbeelding naar de toekomst kijken zoals de gebroeders Das deden. Het kan ook helpen om in toekomstscenario's te denken. Dat deed men

Jos Joosen en zijn toekomstperspectief

ook bij de tentoonstelling Nederland Nu Als Ontwerp (NNAO) die in 1986 in de Beurs van Berlage werd gehouden. Die tentoonstelling ging over de toekomst van Nederland en de Nederlanders. Men trok ook toen de ontwikkelingen en grafieken door tot 2050. Men had toen drie scenario's gemaakt voor de bevolkingsomvang in Nederland: een dalende bevolkingsomvang, dus in 2050 12,7 miljoen, een groeiende bevolking tot 18,1 miljoen en een stationaire bevolking op 15 miljoen mensen. De bevolking van Nederland vertoont een groeilijn die nu uitgaat boven het groeiszenario van NNAO. In de laatste methode kan men afkijken, of zich de toekomst voor de diverse delen van de Flevolandse ruimte al elders voordoet. Welke methode men ook kiest, de toekomst kan men er slechts door benaderen. Er zijn ook vele onzekerheden voor de toekomst zoals het effect van de toekomstige Europese regelgeving en de wijze waarop de tendens naar meer transparantie van bestuur zal uitwerken in

De lokale werkgroep in discussie

de toekomst en de rol van de woningcorporaties.

Hoe ziet de toekomst eruit van de leefomgeving voor de toekomstige inwoners in het Flevolandse gebied? Bouwen wij uiteindelijk voor de kwantiteit of is er ook meer "ruimte voor kwaliteit" zoals de toekomstvisie tot 2030 van de gemeente Noordoostpolder uit 2003 heet!

Wij spreken nu al over ICT- woningen en bedoelen dan vaak niet meer dan een glasvezelabonnement. In de toekomst zal de domotica, de elektronica voor de woning, veel meer omvatten en niet alleen voor senioren.

De kwaliteit van de leefomgeving in een veranderende maatschappij en vooral de dynamiek van de woningmarkt is afhankelijk van vele factoren zoals:

- demografische ontwikkelingen (het migratieoverschot, de vergrijzing, huis houdverdunding);
- sociaal-culturele ontwikkelingen (multiculturaliteit en multi-etniciteit leiden tot integratie- en identiteitsvraagstukken, karakteristieken van buurten en wijken)
- sociaal-economische ontwikkelingen (betaalbare woningen, economisch

zwakkeren trekken naar de steden, grotere en ruimere woningen).

De woningcorporaties die als hoofdtaak hebben te zorgen voor betaalbare woningen voor de laagstbetaalden hebben een basiskwaliteit gedefinieerd. Deze heeft betrekking op de woningen en de wijken en buurten waar de woningen staan. De definitie van basiskwaliteit luidt: de woning en de woonomgeving zijn heel, schoon, veilig en vooral ook leefbaar. Ten aanzien van de woonwensen ontwikkelen zich ook duurzame trends zoals meer communicatie en samenwerking tussen de bewoners, de gemeenten, de politie, de welzijnsorganisaties, de collega-corporaties en diverse marktpartijen. Het is het gezamenlijke doel te sterven naar een optimale mate van leefbaarheid en sociale samenhang. In snelgegroeide steden om risico's te spreiden. Er ontstaan woonregio's. De wijk- en gemeentegrenzen spelen nauwelijks nog een rol, men reist gemakkelijk op en neer van en naar het werk in plaats van te verhuizen.

Men kan vijf soorten woonmilieus onderscheiden. Woonmilieu is de aanduiding voor de relatie tussen ruimtelijke en

omgevingskwaliteiten, woningen en woonvormen en mensen en woonwensen (RIGO, 2004):

- centrumstedelijk= hoogstedelijk wonen
- Buiten-centrumstedelijk= stedelijk wonen
- Groenstedelijk/ randmilieu= laagstedelijk wonen
- Centrumdorps= dorps wonen
- Landelijk gebied= landelijk wonen

Levensloopbestendigheid van wonen wordt steeds belangrijker. Die ontstaat als men verschillende woonmilieus in de loop van zijn leven achter elkaar benut. Wie start met een appartement of studentenkamer in de stad kan doorstromen naar een grotere woning in de stad of op het platteland. Met kinderen kiest men voor een gezinswoning. Bij een stijgend inkomen kan men verhuizen naar een koopwoning of een duurdere gezinswoning. Tenslotte kan men voor een seniorenwoning kiezen. Voor de ouderen zijn woonzorgcombinaties mogelijk.

Goed wonen geldt meestal als de kerneis ten aanzien van een leefomgeving. Men gaat daar wonen waar men zijn eisen en wensen met betrekking tot het woonmilieu denkt te kunnen realiseren. Men stelt ech-

ter niet alleen voorwaarden aan zijn woning ('de hardware'), maar ook aan de (sociale) omgeving ('de software') waarin men terecht komt.

Integratie stad en land

Leo van den Berg begon zijn inleiding met het geven van de uitkomsten van een aantal marktverkenningen. Allereerst over de vraag: "Wie willen in het buitengebied wonen?" Dat zijn de boeren en de hobbyboeren, ruimte- en stiltezoekers, pioniers en tweede woningzoekers, waarbij hij opmerkte, dat het niet de 'echte rijken' waren, die het buitengebied zochten. Vervolgens over de vraag: "Welke soort woningen worden momenteel aangeboden en wat is daarbij de ruimteclaim?" Om bij het laatste te beginnen. Het overgrote deel van de woningpercelen, die aangeboden worden, zijn niet groter dan 1000 m². In Flevoland is slechts 0,3% van de percelen groter dan een halve hectare. De woningen, die aangeboden worden, zijn vrijkomende boerderijen, arbeiderswoningen, bedrijfsgebouwen en woningen in dorpen. Hij merkte daarbij op, dat er overtrokken verwachtingen bestaan over de vraag naar woningen in

De localen waren het niet altijd eens met elkaar

"Zou het zo kunnen zijn?", vraagt Sietske

het buitengebied. Dat had alles te maken met de vraagprijs, die voor de geïnteresseerden veelal veel te hoog is.

Leo had een uitgesproken mening over het toekomstige gebruik van het bestaande woningareal in het buitengebied van de Noordoostpolder. Hij was bang dat er te lichtvaardig gedacht werd over de cultuur-historische waarde van de boerderijen en dat massale nieuwbouw de authentieke ringdorpen zou bederven. Hij was een tegenstander van de omvorming tot villadorpen en het creëren van soortgelijke nieuwe dorpen. Tijdens de discussie merkt Leo nog op, dat het landelijk wonen tot nog toe taboe was, maar dat de 'Nota Ruimte' van de huidige regering nieuwe mogelijkheden biedt voor het landelijk wonen. Hij gaf ook een aantal adviezen aan bestuurders. Als (ver)bouwmethode zou men nadruk moeten leggen op de 'Vijftiger jaren architectuur'. en er zou voor de boerderijen en de bijbehorende opstallen een sloopverbod moeten komen. In relatie met de discussie binnen de werkgroep werden de volgende stellingen geformuleerd:

- Benut de kansen en mogelijkheden voor wonen in het buitengebied.
- Concentreer het wonen op bestaande

erven en laat het aansluiten bij authentieke architectuur.

- Woningcorporaties hebben belangrijke rol bij het aanbieden van passende huisvesting voor lagere inkomensgroepen
- Nieuwe leefvormen (drie-generaties-onder-een-dak; klussers en kluzenaars; senioren)
- Fricie met bestaand beleid (NOP monumentaal karakter)

Stedelijke milieus

Volgens Martin Dijst is er een duidelijke relatie tussen de woonwensen van mensen en de ontwikkeling binnen de maatschappij. Hij begon met een aantal tijdstyperiën: De intrede van de tijd met het plaatsen van een stationsklok in 1888 en de verzuchting van Henk Hofland uit 1955, dat de mens geen tijd meer heeft. Vijftig jaar geleden was er een traditioneel patroon: de man werkte, de vrouw werkte onbetaald thuis. Er waren vaste werktijden en winkels hadden vaste openingstijden. Er hoefden met elkaar weinig afspraken gemaakt te worden. Momenteel hebben alle leden in een huishouden een eigen levenspatroon: man, vrouw en kinderen. Er moeten afspraken gemaakt worden. In de toekomst zal dit nog sterker worden. Kortom: een sterk geïndividuali-

seerde samenleving die zich kenmerkt door tijdgebrek. Er komt ook een ander patroon bij. De 'zilveren golf' zal juist tijd in overvloed krijgen. Bovendien is dat een groep mensen die gewend is zich met de auto te verplaatsen. Beslist geen ouderen, die achter de geraniums blijven zitten, maar volop mobiel zijn. ICT gaat daar een belangrijke rol in spelen. De gebouwde omgeving moet veel meer rekening houden met de verschillende behoeftes in die omgeving. De traditionele inrichting van de wijk past niet meer. Er is steeds een andere bril nodig: het Elton John effect ... Als je echt rekening wilt houden met een samenleving, die steeds dynamischer, mobieler en flexibeler wordt, kan je dan nog wel dingen vastleggen? Flexibiliteit moet ingebouwd worden, woningen die flexibeler ingedeeld kunnen worden. Bestaande gebouwen geschikt maken voor verschillende functies.

Leo van den Berg houdt van landelijke architectuur

Wat de taak van de overheid betreft, daar kon de groep het niet helemaal over eens worden. De maakbare samenleving bestaat niet, daar was iedereen het over eens. De complexiteit van de samenleving maakt het eveneens heel moeilijk voorspellingen te doen. Dat is ook geen taak van de overheid, de overheid moet slechts de verschillende ontwikkelingen in kaart brengen, en zorgen dat men daarop kan voorsorteren.

De rolverdeling tussen zuidelijk Flevoland en de Noordoostpolder zal scherper worden. De verbondenheid van het zuidelijk deel met de Randstad zal alleen maar toenemen. De Noordoostpolder zal waarschijnlijk rustig in de achterhoede te blijven. Juist die verschillende kwaliteiten zijn ook voor de Noordoostpolder uiterst waardevol.

Projectontwikkeling

Tijdens zijn inleiding heeft Martin van Dolderen een assenstelsel gepresenteerd en daar gevoelswaarden aan gekoppeld. De kwadranten zijn met een aantal vragen ingevuld: hoe en wat? De conclusie is uiteindelijk dat Flevoland zich moet ontwikkelen van een stadswaestijn naar een stadslandschap. Martin van Dolderen bedoelt daarmee, dat de stad het landschap ingaat en het landschap de stad. Dan ontwikkelen zich duurzame en waardevaste gebieden met een menselijke maat. De stadsstandbeelden moeten ook hun plek in de polder krijgen. Maar wel naar de maat van de omgeving. De ontwikkelaars in Nederland lopen met de feiten mee, maar soms er achteraan. De uitdaging is het echter om juist voor de feiten uit te gaan. De heer Van Dolderen vraagt zich af of de huidige Vinexwijken niet de toekomstige herstructureringswij-

Ik denk dat ...

ken zullen gaan worden. Er kan meer gebruik gemaakt worden van de kwaliteit van het water. Lelystad is met de kuststrook bezig, Almere met Pampus-hout. Dat kan een tandje hoger. Anderzijds kun je je afvragen of het slim is om op het laagste punt in Flevoland een stad te realiseren. Misschien kan dat beter op andere plekken. Emmeloord zou bijvoorbeeld kunnen doorgroeien.

Locale werkgroep

Algemeen was er het gevoel dat het met de NoordoostPolder economisch gezien de verkeerde kant op gaat. De agrarische sector en de aanverwante bedrijfstakken hollen achteruit. De visserij op Urk is ook al heftig aan het aftakelen. Voor met name de hogere niveaus, HBO en universitair, laten de banen het afweten. Geconcludeerd werd dat, om deze sectoren binnen te halen, een combinatie nodig is van factoren: werk op het juiste niveau, maar nadrukkelijk ook de daarbij passende woonsoorten en voorzieningen. Opvallend is dat van de mensen op HBO-niveau en hoger, die in de gemeente NOP werken, een groot deel daar niet woont, en dat ook absoluut niet van plan is dat te gaan doen. Wat naar het algemeen gevoel ontbreekt, is een offensieve visie

van de gemeente, gericht op een transitie: nieuwe wegen voor de economie, zoals meer industriële bedrijvigheid, en meer gericht op recreatie en toerisme. Die economische bedrijvigheid zou ook plaats kunnen vinden in high-tech agrarische bedrijven.

Het huidige plan schiet tekort. Er zal een trendbreuk moeten plaatsvinden in het denken en daarvoor zijn vermoedelijk nieuwe denkers nodig. Ook zal de afdeling Economische Zaken van de gemeente een veel zwaarder gewicht moeten krijgen. Een deskundig professionalisme is vereist. De gemeente heeft zeker potenties, zoals de ligging vlak naast het mooiste gebied van Nederland, de Weerribben, en de ruimte die er nog is. In de ontwikkeling van natuur- en recreatieve zones liggen kansen. Denk aan de verbinding Gaasterland-Weerribben en een vaarroute, gecombineerd met andere recreatieve voorzieningen. Gedacht wordt daarbij aan veel meer ruimte voor particuliere initiatieven, waarbij met name ruimte gevraagd wordt voor kleinere bedrijven (1 tot 10 arbeidsplaatsen). De rol van de overheid daarbij wordt vooral faciliterend gezien.

De grenzen van de gemeente mogen wat betreft de werkgelegenheid niet absoluut

zijn: de NoordOostPolder is geen eiland. Gedacht wordt aan samenwerking met de omliggende gemeenten op het gebied van de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Samenwerking met Steenwijk, Dronten, maar zeker met Urk. Nagedacht moet worden of op termijn de NOP en Urk, met behoud van hun culturele en godsdienstige eigenheid, niet op economisch gebied moeten samengaan. De ontwikkeling bijvoorbeeld van een industrieterrein vlak bij de Ketelbrug, met mogelijk een overslagterrein, zou qua locatie een geweldige impuls kunnen geven aan de NOP en Urk. De verdere ontwikkeling van vliegveld Lelystad met de daaromheen ontstaande werkgelegenheid, zou gunstig zijn voor de Noordoostpolder. De verschillende overheden zouden er goed aan doen om eens rond de tafel te gaan zitten, om hun plannen eens goed op elkaar af te stemmen, waarbij er niet alleen naar de eigen voordelen gekeken zou moeten worden. Zijdelings kwam de vraag nog aan de orde of de polder niet beter af is met aansluiting bij Overijssel. De sociaal-culturele banden van de NoordOostPolder liggen ook vaak over de

grens met het oude land en niet naar de rest van Flevoland over de brug. De ontwikkeling van de buitengebieden baart zorgen. Binnen enkele jaren zullen 750 boeren ophouden met hun bedrijfsvoering. Er is de vrees dat de afname van het aantal boeren zo snel zal gaan, dat de vrijkomende gronden niet meer door de markt kunnen worden geabsorbeerd. In dat geval zullen de dalende grondprijzen nog desastreuzer zijn voor de economische ontwikkeling. Wat gaat er met de bedrijfsgebouwen en kavels gebeuren? In de huidige regelgeving is de bouw van een tweede woning op de erven niet eens toegestaan. Hopelijk zal er in de toekomst veel meer mogelijk zijn. Mogelijk kunnen op de erven kleinere bedrijven een plaats vinden, die bij doorgroei kunnen verhuizen naar een industrieterrein. Een andere oplossing zou zijn, dat een erf binnen de erfbeplanting opgesplitst zou kunnen worden in een aantal kavels, zeg acht, met daarop huizen in het betere segment. Gepleit wordt voor een grote vrijheid van handelen daarbij. Hier liggen grote kansen voor de economie en het wonen, ook in het kader van een verdere integratie

De overblijvers

Wubbo voelt zich thuis in de Noordoostpolder

van stad, dorp en platteland. Wat het wonen betreft, wordt gepleit voor een grotere flexibiliteit bij de planvorming. Belangrijk is een onderliggende breed gedragen visie. Van daaruit moet het mogelijk zijn, in te spelen op de eisen die de woningmarkt op dat moment stelt. Wisseling tussen twee onder één kap en rijtjeshuizen zou mogelijk moeten zijn, evenals verandering van het jaarcontingent huurwoningen. Er zou ook extra ruimte moeten zijn voor het hogere marktsegment.

Die flexibiliteit in denken over wonen kan zelfs zo ver gaan, dat helemaal niet vaststaat dat de historisch gegroeide opbouw van de gemeente in kernstad en 10 kringdorpen het juiste antwoord is op de ontwikkelingen die nu verwacht mogen worden. Moeten er niet een aantal dorpen uit? Ondanks dat elk dorp zijn eigen identiteit

heeft? Misschien geeft samenvoegen een beter draagvlak? Of moeten er juist meer tussenvormen komen als buurtschappen, gehuchten of zelfs nieuwe dorpen, die leunen op de voorzieningen van de nabijge dorpen en deze zo versterken? Zou dat de strikte scheiding tussen stad en platteland verzachten?

Tenslotte bleek het momentum van de groep zo groot, dat gepleit werd voor de oprichting van een platform van ongebonden mensen met een visie op de toekomstige ontwikkelingen. Zij zouden, over de eigen grenzen heen, de gemeenten en andere overheden van advies kunnen dienen over de beste manier om de NoordOostpolder weer omhoog te stuwten in de vaart der volkeren.

De avondsessie

Na de opening van de avondsessie door de voorzitter van het samenwerkingsverband de heer Jos Joosen, gaf hij het woord aan de avondvoorzitter Sietske van Oogen, die dat weer doorgaf aan de gedeputeerde Wubbo de Raad, die in Noordoostpolder een thuiswedstrijd speelde.

Het thema van vandaag, was begon hij, is: "Nieuwe wegen naar een gezonde leefomgeving". Een breed thema waarvan de kern wonen is. Kijkend naar de cijfers van het CBS over de groei van de bevolking van Nederland, indiceren die, dat die groei aan het afvlakken is en de immigratie afneemt. Wat niet zal veranderen is het feit dat de woningnood groot zal blijven: er zijn minder mensen per huishouden. Ook de vergrijzing speelt een rol, die leidt tot een andere vraag. Daarnaast kun je je afvragen of de trend 'werken vanuit huis' de vraag naar een andere woonom-

geving doet toenemen.

Wat Flevoland betreft:

Als we niets zouden doen, dan groeien we nog met zo'n 20.000 woningen.

Uiteraard ligt er ook nog een forse taakstelling vanuit het rijk, waarbij je praat over zo'n 160.000 woningen, die ergens in de noordvleugel een plek moeten krijgen. Volgens de Nota Ruimte kunnen er binnenstedelijk zo'n 50.000 woningen bij komen. Flevoland gelooft daar niet in.

Een deel zal niet gerealiseerd kunnen worden en zal naar Flevoland komen.

Forse groei is dus zeer waarschijnlijk.

En dat niet alleen in het zuidelijk deel van Flevoland. Er zal steeds meer een trek naar het noorden van onze provincie komen. Het gaat daarbij niet alleen om woningen die een plek moeten hebben, het gaat er ook om dat Flevoland een rol zou kunnen spelen als recreatiegebied.

De rol van de infrastructuur daarbij is cruciaal. De Hanzelijn moet volgens het MIP in 2013 gaan rijden. Wat voor effecten heeft dat voor Dronten en voor Lelystad? En de Zuiderzeelijn? Welke effecten zal die hebben?

Inzoomend op de woonfunctie van Flevoland constateert Wubbo dat er veel jongeren naar een woning zoeken, veel starters. Een categorie waarvoor het kopen van een huis zo langzamerhand onbetaalbaar aan het worden is. De ouderen vormen ook een nieuwe categorie, waarbij vooral bereikbaarheid van voorzieningen essentieel is. Flevoland kan ook een plek bieden aan landelijk en luxe wonen. Daar is vraag naar.

Conclusie: er komen hier meer mensen wonen. De woonkwaliteit moet echter hoog zijn. Daarnaast moet de woon-werk-

balans recht getrokken worden. De provincie moet eveneens aandacht blijven vragen voor plekken waar lacunes dreigen. Voorzieningen op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg, kun je echter niet overal realiseren. Naast nieuwbouw kan er veel meer aandacht besteedt worden aan renovatie. Beheer en onderhoud zijn net zo belangrijk als ontwikkeling. Op het platteland verandert de landbouw. Hoe gaat die transformatie verlopen?

Reactie

Luc Boelens: wanneer komt Flevoland voor zichzelf op? Boelens vraagt zich af of het nog steeds zo moet zijn dat Flevoland afhankelijk is van vragen van de Randstad en Utrecht. Een eigen studie in Zuid Holland toonde aan dat, als je het goed doet, de 170.000 woningen die tot 2030 in Zuid Holland moeten komen best in bestaande stedelijkheid een plek kun-

Martin Dijkstra kijkt het van opzij

Mevrouw Bij de Vaate houdt van het debat

nen vinden. Dan gaat het inderdaad om herstructurering van de Vinexlocaties. De tijd is aangebroken voor Flevoland om even niet te denken aan de vragende partijen, maar gaat doen wat ze dat zelf willen. Onder invloed van vervoersmogelijkheden en ICT zijn er steeds meer mogelijkheden om je, los van het werk, ergens te vestigen. En daarbij is de oudere van 2030 niet de oudere van nu. Kijk wat Flevoland kan betekenen in die veranderde samenleving. Loop niet achter de feiten aan, maar loop voorop. Als dat de koers gaat worden, is de cruciale vraag: wat heeft Flevoland te bieden?

Momenteel is het een eenzijdige polder met één generatie woningen. Wellicht ligt de cruciale opgave niet in de nieuwbouw, maar in de herstructurering van de bestaande bouw, zodat de zilveren golf, de kluzenaars, de kunstenaars, gaan kiezen voor Flevoland. Nieuwbouw kan best maar volgend op de herstructurering. Wat de identiteit van Flevoland betreft gaat het al snel over ruimte en architectuur. Terwijl de essentie van identiteit niet is wat je ziet, maar de mensen die ter plekke wonen. Identiteit zit niet in ruimte, maar in jezelf, in kinderen, burens.

Hoe ga je dat doen? De tijd is voorbij dat

de overheid zegt: we maken een structuurplan. Het gaat om heel gericht zoeken naar werkbare en gerichte coalities in de samenleving. Dat om dingen concreet en snel te realiseren.

Discussie met de zaal

Jos Joosen stelt dat het in de stroom van de ontwikkelingen lastig is een bezinningsmoment in te bouwen. De schaa sprong van Almere is een rijksopgave.

Het Integraal Ontwikkelingsplan (IOP) is in een veel te kort tijdsbestek van een jaar opgesteld. Hoe verhoudt het standpunt van de heer Boelens – een eigen wensenlijstje – zich tot die grote niet te stoppen ontwikkelingen? *Luc Boelens* begrijpt dat, maar dat neemt niet weg, dat de tijd voor iets nieuws misschien toch is aangebroken. Het is hard nodig om na te gaan denken over de eigen positie.

Wat de CBS cijfers betreft: Nederland is het enige land ter wereld, dat uitgaat van zulke hoge prognoses wat de bevolking betreft. In Zuid Holland ligt bijvoorbeeld de complete vraag naar woningbouw tussen 2010 en 2030 bij 55 plussers. Dat zijn geen mensen die nog in villa wil bewonen. *Wubbo de Raad* zegt dat Flevoland toch de rol heeft om ruimte te bieden aan woningbouw. Flevoland is nieuw. Dat stelt andere eisen dan op het oude land. Kijkend naar die vraag is er een tekort aan woningen. *Mevrouw Bij de Vaate*, wethouder in Noordoostpolder merkt op dat er in de NOP nooit op een heel restrictieve manier met ruimtelijke ordeningsplannen is omgegaan. Vragen probeer je in te passen in de bestemmingsplannen, waarbij goed gekeken wordt naar eventuele bezwaren voor de omgeving.

Bestemmingsplannen en structuurvisies blijven, volgens haar, noodzakelijk. *Sietske van Oogen* wil weten of bestemmingsplannen en visies inderdaad nog bruikbaar zijn, of zijn het knellende, oude jassen? *Martin Dijst* vindt dat het er maar net aan ligt hoe ermee omgegaan wordt. Er kan ook flexibel met plannen omgegaan worden. Toch: waarom moet alles zo nadrukkelijk vastgelegd worden? Waarom moet er op een plek een school komen, die alleen maar als school gebruikt mag worden? Waarom die niet later een andere functie geven, zonder dat de bestemmingsplanprocedure doorlopen moet worden. Dat is tijdrovend en dus kostbaar. *Mevrouw Bij de Vaate* zegt dat het aantal bestemmingsplannen wordt teruggebracht van 300 naar 18. Veel bestemmingen krijgen nu een algemene functie. *Mevrouw Bij de Vaate* vindt ook, dat het lijkt alsof veel deelnemers vinden, dat de agrarische functie van de NOP achterhaald is en al tot het verleden behoort. Zij vindt dat verontrustend. *Sietske van Oogen* wil wel eens weten van de NLTO daarvan vindt. *Een verte-*

genwoordiger zegt dat het de boeren inderdaad heel slecht gaat. Verdienen is er nauwelijks bij. Tijdens een enquête die dit voorjaar gehouden werd, is boeren de vraag gesteld: "Denkt u dat uw bedrijf over tien jaar nog bestaat?" 88% dacht dat ze over tien jaar nog zouden bestaan. 12% dacht van niet. Het is dus maar net hoe je de vraag stelt. Ook al gaat het aantal boeren in Flevoland drastisch omlaag, de landbouw – in kilo's en stuks – blijft. De grond blijft beboerd. Blijft de vraag: Als de boerenstand gehalveerd wordt, blijft er dan nog voldoende landbouw economisch gebied in stand of gaat de boel verpauperen door leegstand? *Sietske van Oogen* concludeert dat de bedrijvigheid blijft, maar dat de gebouwen een andere bestemming moeten krijgen. Gaan die 55 plussers daar dan wonen? Of gaat het richting het Denemarkenmodel? *Luc Boelens* vertelt dat hij bezig is geweest met een studie in het Limburgse heuvelland naar een product markt combinatie in relatie tot toerisme. Er is nagedacht over combinaties van toerisme met zorg, met multimedia, ouderenzorg. Zo

Willy Schutte geeft nadere toelichting

Sietske vraagt ...

kom je op combinaties van spelers op de markt die elkaar voorheen nog niet kenden.

Daar komen nu businessplannen uit die het toerisme doen opleven.

Zoiets is ook denkbaar voor de agrarische sector. Misschien wel een alternatief congresnetwerk rondom Schiphol, waarbij de agrarische sector wellicht een rol kan spelen. Daar is zeker vraag naar.

Bij Cisco Systems in Amsterdam Zuidoost bijvoorbeeld, komen wekelijks rond de 7000 trainees over de vloer. Als je op zo'n markt in kunt spelen, zou dat heel goed zijn. *Mevrouw Bij de Vaate* is het roerend met *Boelens* eens. Er zijn verschillende coalities mogelijk. Probleem is echter dat de ambtelijke capaciteit om dat te realiseren niet in huis is. *Vanuit de zaal*: De bestemmingsplannen zoals die er nu liggen, zijn veel te beperkend. Dat moet veel ruimer. Nu liggen er kansen. Hij erkent het probleem van de professionaliteit, dat mevrouw *Bij de Vaate* al aantekent. Wat de agrarische sector betreft. NOP is daar sterk in en je moet je afkomst

niet verloochenen. Maar wellicht dat er verbanden te leggen zijn met de food sector of met Urk bijvoorbeeld. Als de krachten gebundeld worden, is er veel mogelijk. Misschien is het goed een soort platform op te richten waar men elkaar kan vinden en waar een visie ontwikkeld kan worden. Bestemmingsplannen en structuurplannen moeten het resultaat zijn van een visie en geen adhoc producten.

Luc Boelens zegt dat we in een netwerksamenleving leven. Gebrek aan professionaliteit kan opgevangen worden. Bestemmingsplannen zijn plannen achteraf om de rechtszekerheid te dienen.

Ze zijn niet geschikt om nieuwe dingen uit te proberen. Je moet van meet af aan met bedrijven gaan praten en vragen: is dit haalbaar? *Martin van Dolderen* mist steeds weer de bewoners en wil weten wat zij willen. Laten we eerst maar eens kijken wat de mensen willen. Marktonderzoek dus. *Leo van den Berg* weet wel wat ons belemmert. De architectuur in de polder is zeer solide, maar wordt maar zeer eenzijdig gebruikt. Daar zou veel meer mee gedaan kunnen worden.

Dat kan in de sfeer van bedrijvigheid of conferentieoord of meervoudig wonen. De ruimtelijke ordening zou daar eigenlijk bij moeten helpen en niet tegenwerken. *Wubbo de Raad* stelt dat het momenteel in Nederland erg in is om te praten over ontwikkelingsplanologie. We moeten dat, ook als provincie, stimuleren en enthousiasmeren. Meervoudig wonen mag bijvoorbeeld al niet. Daar moeten we van af. Wat gaan de woningbouwcorporaties doen? En hoe gaat de NLTO daar mee om? Wat voor regelgeving moeten we loslaten op de woonbebouwing in het buitengebied? *Een vertegenwoordiger* van een woningcorporatie meldt, dat de eerste

drie boerderijen opgekocht zijn en ontwikkeld. Een mooie toepassing zou een gezinsvervangend tehuis zijn. Op de twee andere komt begeleid wonen. Het speelt zich vooral af in de regio Emmeloord, terwijl de discussie zich meer richt op de echte buitengebieden. *Mevrouw Bij de Vaate* zegt dat binnen de bestemmingsplannen heel veel mogelijk is. Er moet goed nagedacht worden over de kaders voor de komende 10 jaar. De wethouder vindt dat je als bestuurder duidelijk moet zijn. *Martin van Dijst* is het eens met Van Dolderen. Luister naar de groepen waar je het voor doet. Kom los van de beperkingen in je hoofd om vrij te denken over waar het heen kan gaan met een gebied. Bij het RIVM is nagedacht over de hypothese, dat het water zo stijgt dat de Randstad vol loopt. Hoe ga je daarmee om, om dat gebied toch als economisch centrum te handhaven? Daar komen heel verrassende dingen uit. Zorg dat je voorbereid bent. *Luc Boelens* denkt dat er veel meer nagedacht moet worden over wat er in de samenleving speelt. We den-

ken dat we het weten, maar dat is niet zo. Om weer even op Cisco Systems terug te komen. Waarom heeft een zo groot Amerikaans bedrijf zich hier gevestigd? Wij dachten aanvankelijk dat het om reden van bereikbaarheid, gezelligheid van Amsterdam en de hier gevestigde Japanners ging. Dat was het echter niet. Er waren slechts twee criteria:

1. er moest Engels gesproken worden.
 2. het moest een locatie zijn in de nabijheid van twee energiecentrales.
- Amsterdam was toen de enige locatie die dat kon bieden. De enige manier waarop je achter die motivatie komt, is door het te vragen. Tweede voorbeeld is een recente enquête onder ouderen in het blad Plus waarbij de vraag gesteld werd: "Waar denkt u dat u zou willen wonen? 33% gaf aan te willen emigreren vanwege de veiligheid. Ga dus praten met mensen. De koers van Flevoland is er al. Een volgende stap is nodig.

Vanuit de zaal Wat is de intrinsieke meerwaarde die Flevoland krijgt, als we een eigen koers varen? Als we onze oren niet

Martin van Dolderen geeft nadere toelichting

naar Den Haag laten hangen, komen we dan niet op een te laag niveau uit. *Luc Boelens* zegt dat hij dat niet zo maar kan zeggen. Daar is meer tijd voor nodig. Identiteit zit echter niet in eerste instantie in de ruimte voor woningbouw. De ruimte is een weerklink van de mensen in de polder. Daar zit de kracht. Vervolgens denk je na over wat je wilt bieden. *Sietske van Oogen* vraagt zich af of men het in Flevoland misschien veiliger of makkelijker vindt om door te gaan met waar we goed in zijn. Niet kijken naar wat er al stond, is misschien een beetje eng. *Wubbo de Raad* zegt dat de NOP in een heel andere ontwikkelingsfase zit als Almere. Leidraad moet zijn, dat Flevoland een rijksopdracht heeft. Vanuit de zaal komt de opmerking dat de 'woonvisie' die voor de provincie ontwikkeld is, voor het grijpen ligt. Daarmee kun je bekijken wat er mogelijk is. Je kunt er bij betrekken voor welke opgaven van Nederland Flevoland een oplossing wil en kan bieden. Past dat nog wel bij dat wat men in Almere voor ogen heeft? *Luc Boelens* zegt dat Schiphol aan het nadenken is over zijn positie in de wereld en richt zich daarbij op Zuid Amerika en China. Er zijn Chinezen nodig. Vraag: "Wil Flevoland Chinezen hebben?" *Mevrouw Bij de Vaate*: we moeten eerst kijken naar welke economische functies

we nodig hebben. Als daar Chinezen bij kunnen: prima. *Luc Boelens*: Amstelveen heeft er op ingespeeld, die hebben Japanse scholen, restaurants. Er liggen daarom een aantal open vragen die misschien in de nieuwe woonvisie verwerkt kunnen worden. *Vanuit de zaal* komt nog een opmerking over de bestemmingsplannen. Het bedrijfsleven heeft samen met de Kamer van Koophandel zo'n tien wijzigingen voorgesteld. Er zijn er tien niet overgenomen... *Luc Boelens* zegt tot slot dat gemeenteraden zich ervan bewust moeten zijn, dat kennis altijd is in te huren.

In zijn afsluitingsspeech bedankt. *Jos Joosen* de inleiders, de gedeputeerde en de andere deelnemers aan het symposium, dat iedereen aan het denken heeft gezet..

Bedankt

In drie Flevolandse gemeenten, Zeewolde, Urk en Noordoostpolder, hebben we in lokale werkgroepen een aantal inwoners van die gemeenten bij elkaar kunnen brengen, om met elkaar de lokale problemen te bespreken en ideeën te lanceren voor de toekomstige ontwikkeling van hun gemeenten. Voor de lokale werkgroepen in Urk en Zeewolde hadden we ook leden van de Provinciale Staten uitgenodigd. Dat werd een succes. We hebben dan ook de behoefte om de betreffende inwoners van die gemeenten en ook de leden van Staten te bedanken voor hun bereidwilligheid om aan dit, vanuit het particulier initiatief ontstane experiment, mee te werken. We willen de Staten nog om een andere reden bedanken. Het initiatief van het Samenwerkingsverband Vitaal en Ondernemend Flevoland om, met het doel gezamenlijk de toekomst van onze provincie te bespreken, politiek en maatschappelijke organisaties bij elkaar te brengen, vond bij de Provinciale Staten veel weerklank. Niet alleen in de lokale werkgroepen, maar ook in de provincie gerichte werkgroepen waren de Staten zeer goed vertegenwoordigd. Vervolgens was er het initiatief van de Staten, om het samenwerkingsverband extra middelen ter beschikking te stellen, om het eindcongres extra body te geven. Wij zagen dat als een waardering voor ons initiatief. Voor dat alles onze dank.

Daarmee zijn we nog lang niet aan het einde van onze dankbetuiging. Dank zij de medewerking van zeer veel mensen is ook het symposium in Noordoostpolder een succes geworden. Allereerst dank zij de inleiders, de heren Leo van den Berg, Luuk Boelens, Martin van Dolderen en Martin van Dijst, die volkomen belangeloos hun tijd en energie ter beschikking stelden. Het zijn, net zoals de inleiders bij de andere symposia, onze vrienden geworden. Bedankt.

Tot slot onze dank aan het gemeentebestuur van Noordoostpolder. Wij zijn dankbaar voor uw medewerking. Het was en is onze bedoeling om vanuit particulier initiatief burger en politiek samen te laten nadenken over de toekomst van onze polders. U heeft op een gulle manier daaraan uw medewerking verleend. Normaal onze dank daarvoor.

Eind 2002 vormden de Kamer van Koophandel Flevoland, de Milieuraad Almere, de NLTO, de Rabobank Groep, de SEOR Flevoland en de Vereniging Bedrijfskring Almere een 'denktank'. Het was hun gezamenlijk doel breed ter discussie te stellen op welke wijze de verstedelijking zich in de toekomst in Flevoland zal manifesteren en welke veranderingen er zich in het gebied zullen en kunnen voordoen. De vraag is ook welke de meest wenselijke ontwikkelingen zijn voor elk deel van Flevoland.

Het staat vast dat de Flevolandse ruimte onder de druk zal blijven staan van de steeds verder uitdijende Randstad. De toekomstige groei van Almere is daarvan een te voorzien effect. De potentiële groei tot 400.000 inwoners in 2030, de zogenaamde 'schaalsprong', werd het onderwerp van de studie Integraal Ontwikkelings Plan (IOP) Almere. De verstedelijking zal echter niet stoppen bij Almere, maar zal zich ook in de rest van het Flevolandse gebied laten gelden.

De 'denktank' gaf het gezamenlijk initiatief vorm in de Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland, kortweg de V.O.F. Het bestuur van de stichting, bestaande uit personen die aan de instellingen verbonden zijn en enige andere deskundigen, zet zich in om de hiervoor genoemde doelstellingen te realiseren.

Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland

Secretariaat: Tijdpad 6, 1335 CJ Almere

T : 036.5295404

E : henkwortel@hetnet.nl

I : www.vitaalondernemendflevoland.nl

Bankrek.: 3377.50.130 t.n.v. St. Samenwerkingsverband

